

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЬЯТИ Haftalik gazeta 1956-yil 4-yanvardan chiga boshlagan

e-mail: info@uzas.uz

2015-yil 1-may №18 (4313)

ХАЁТ МАШЬАЛАСИ

Соғинчлик салом!

Кўпдан кўп соғинчлик саломдан сўнг сизларни Янги йил билан табриклайман ва кўп йиллар умр ва тинчликни яратгандан тилайман. Мендан сўрасаларингиз соғлигим яхши, ҳали ҳам фронтдаман. Дуода бўлиб яратгандан соғлигимни сўраб туринглар.

Ўзларингиз тинчмисизлар? Сиздан кўпдан бери хат олганим йўқ. Мунаввар акам келдиларми?

Дада! Вақтим кам ва қор ёғиб тургани учун хатимни қисқа килдим. Шу хат бориши билан тезда хат ёзинг, деб хурмат билан сизларнинг Анварингиз 1.01.1945 й.

Бу Анвар Шомақсудовнинг оила аъзоларига ўнг қўёли билан ёзган сўнгги мактуби эди...

Иккинчи жаҳон уруши қатнашчиси Анвар ака Шомақсудов билан субҳатлашиб тўймайсиз. Соchlари қордек оқарган отаҳон уруш ҳақида худди кечагидек эслайди. Менга яқинда чоп этилган "Оловли йиллар хотираси" китобини тутқазаркан шундай дейди:

Жасорат, бурч, матонат

— Иккичи жаҳон уруши тарихга айланди, ўша йиллардаги воқеаларга яна ва яна қайтишинг ҳамда уруш лавҳаларини баён қилиш, эслага олишининг ҳожати борникан, деган савол туғилади. Менимча, албатта, ҳожати бор. Чунки ҳозирги кунда турли этник низо ва можаролар, диний-экстремистик гурӯҳлар фаoliyati натижасида ер юзида нотинчлик ҳукм сурмоқда. Шу боис Иккин-

чи жаҳон уруши сабокларини эслаш бугунги нотинч дунё учун ҳам, бутун инсоният учун ҳам ниҳоятда зарурдир. Мен китобни "Оловли йиллар хотираси" деб атадим. Хотира бу инсон тафаккурига берилган буюк неъмат. Уни табиатнинг инсонга инъом этган ноёб мўъжизаси, деб билмок керак. Хотира туфайли бундан 70 йил бурун, ҳозирда ортда қолган оловли йиллар, фронт шароитида дуч келган ва учрашган одамлар, ёнма-ён жанг қиласа-тиб бирлаҳада ҳалқ бўлган куролдошлар кўз ўнгимдан ўтади. Мен ўзимни улар олдида қарздордек хис киламан. Фақат мардлиги ва жасорати хотираамда қолган фидойи жангчиларни унтутиб бўладими? Хотира қалбларни бирластириди, хотира тарихни бўямасдан, бежамасдан, бор бўйича кўрсатади...

Давоми иккичи саҳифада.

ИСТЕДОД ҚАДР ТОПАДИ

Бадий академия Марказий кўргазмалар залида Тасвирий ва амалий санъат фестивалининг голиб ва совриндорларни тақдирлаш маросими бўлиб ўтди.

Ўзбекистон Бадий академияси раиси А.Нуридинов ва бошқалар Президентимиз Ислом Каримов раҳнамолигида юртимизда тасвирий санъатни ривожлантириш, ижодкорларни ҳар жиҳатдан кўллаб-куватлаш, уларнинг эркин ва самарали фаолият олиб бориши учун зарур шароит ва имкониятларни яратиш масаласига катта ётибор қаратилаётганини таъкидлadi.

Анъанавий равишда ўтказиб келинётган Тасвирий ва амалий санъат фестивали мустақиллик йилларида расомлик ва дизайн, ҳайкалтарошлиқ, фо-

тография, амалий санъат йўналишларида эришилган ютукларни санъат ихлосмандлariга намоиш этиш, эришилган натижаларни атрофлича муҳокама ва таҳлил қилиш, санъат меҳри баланд ёшларни ҳар жиҳатдан кўллаб-куватлаш варагбатлантиришида мухим аҳамият касб этилди.

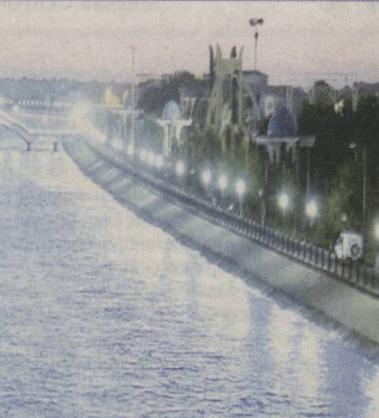
Кексаларни эъзозлаш йилига бағишиланган бу йилги фестивалда тасвирий санъат ривожига муносиб хисса кўшган мусавирилар, ҳайкалтарошлар, уста-хунармандлар, дизайнерлар, санъатшуносларнинг ижод намуналари акс этирилган туркум кўргазмалар бўлиб ўтди. Талабалар учун ташкил этилган маҳорат сабоқлари санъат оламига энди

Эътибор

қадам кўйган ёш истеъоддларда унтилласида таассурот қолдири. Марказий кўргазмалар зали, Тошкент Фотосуратлар уйи, Камолиддин Беҳзод мемориал боб-музейи, Халқaro маданият карвон саройи, Ўзбекистон Тасвирий санъат галереясида ҳайкалтарошлиқ, архитектура муҳитлари дизайни, амалий-декоратив санъат, ҳалқ амалий санъати, дастлохи рангтасвир, графика, миниатюра, хаттотлиқ, театр ва кино рассомлиги, фотография санъати бўйича моҳир рассомлар ва ён ижодкорларнинг энг сара ижод намуналари мухлислар ётиборига ҳавола этилди.

Фестивалда фаол иштирок этган мўйилдан соҳибли, истеъодди талаба-ёшларга диплом ва совфалар топширилди.

ЎЗА

АМУ СОҲИЛЛАРИДА АДАБИЁТ КУНЛАРИ

Хотира ва қадрлаш куни муносабати билан Ўзбекистон ёзувчilar уюшмасининг Хоразм вилояти ва Қoraқалпогистонда бўлиб ўтган адабиёт кунлари қадимий Хиванинг Қиётишишларига мумтоз адабиётимизнинг улуғ сиймолари — Муҳаммадизо Оғаҳий ҳамда шоир ва тарихнавис Шерхуммад Мунис мақбара-лари зиёрати билан бошланди. "Адабиёт кунлари" қатнашчилари бўлган таникли шоир ва адилар Оғаҳий бомиз ўз қўллари билан эккан тут каршисида бир зум тўхтаб ўтдилар. Қуёш

Юрт танҳо, чаман танҳо

воз чиқиши. Тутнинг энг баланд шохига кўниб олган булбуллар тинимиз сайдар ҳаммага завқ бағишилади. Ижодкорларнинг меҳр чашмасидан сув ичган Оғаҳий тути ёнига ундан пайванд килиб воҳа шоирлари ўтказган "боловт"лар ҳам баҳор шабадасида енгил

чайкалиб, мурғак япроқлари ила олқишиб айтдилар! Оғаҳий бобомиз ҳайкали пойига гул кўйиш, шоир музейи асори-атиқалари билан танишиш барчанинг дилига эзгулик уруғларини қадаган бўлса, не ажаб?

Президентимиз раҳнамолигида ҳалқ қалби, миллат руҳининг ифодаси бўлган бадий адабиётнинг қиммати юртимизнинг эртаги тақдирни билан баробар баҳолангани, "Адабиётга ётибор — маънавиятга, келажакка ётибор" тамойили тараққиётимиз мезонлари каторидан ўрин олгани, қалам ахлининг заҳматли меҳнатини муносиб баҳолаш ва қадрлаш масаласи давлат сиёсати даражасига кўтагилганига ётибор қаратиди.

Давоми иккичи саҳифада.

ОРЗУЛАР ФАВВОРАСИ

Ушалсин орзуларим,
Борми бирон чораси.
Мунаввар туйгуларим —
Орзулар фаввораси.

Севар ёрим қуёшдир,
Мен унинг сайёраси.
Кўзимдан чиқсан ёшдир —
Орзулар фаввораси.

Парилар сурнай чалар,
Янграйди ногораси.

Рақсга тушар, тўлғонар
Орзулар фаввораси.

Сув ёқасинда жоним,
Юрагимнинг пораси.
Дил изҳорим, забоним
Орзулар фаввораси.

Бунда Тошкент "Ушшоги",
Хоразм "Сувора"си
Ошиқларнинг машшоги,
Орзулар фаввораси.

Рустам МУСУРМОН

ХАЛҚАРО ФЕСТИВАЛ ЯКУНЛАНДИ

Куни кеча республикамиз мусикий ҳаётидаги катта тадбирлардан бири — "Наврўз садолари" миллий чолгулар оркестири ва кўп овозли ансамбллар 1-халқaro фестивали якунга ўтди. Кексаларни эъзозлаш йилига бағишиланган фестивал аввалида фақат мактабгача таълим муассасалари иштирокчиларининг чиқиши кузатилиб, ҳар бир жамоа ижросидан сўнг болаларга "Софлом авлод учун" Ҳалқaro хайрия жамғараси томонидан совғалар тақдим этилди.

Республикамизнинг турли вилоятлари қаторида Қoraқалпогистон Республикаси Эллик-кала туманидан таширif буорган 18-болалар мусики ва санъат мактаби, Фарғона вилояти, Риштон туманидаги 21-болалар мусики ва санъат мактабининг Ю.Сулаймонов раҳбарлигидаги камонли чолгулар ансамбли, Фарғона шаҳар, 4-болалар мусики ва санъат мактаби, Фарғона вилояти, Риштон туманидаги 21-болалар мусики ва санъат мактабининг Ю.Сулаймонов раҳбарлигидаги камонли чолгулар ансамбли, Фарғона шаҳар, 4-болалар мусики ва санъат мактаби ансамбллари, Ҳалқaro шаҳар моллий олқишибадилар. Фестивалнинг иккичини куни Қирғизистон ва Тожикистон Республикасидан таширif буорган иштирокчилар ҳамда республикамизнинг турли вилоятларидан келган оркестр ва ансамбллар ўз маҳоратларини намоиш этилди.

Андижон санъат коллежининг Хотира Ақрамова раҳбарлигидаги "Тарона" ҳалқ чолгулари камер оркестири концерт дастурини нафакат томошабинлар, балки ҳайъат аъзолари ҳам олқишибадилар. Фестивалнинг иккичини куни Қирғизистон ва Тожикистон Республикасидан таширif буорган иштирокчилар ҳамда республикамизнинг турли вилоятларидан келган оркестр ва ансамбллар ўз маҳоратларини намоиш этилди.

Фестивалнинг сўнгиги кунида илмий анжуман бўлиб ўтди. Унда жамоалар раҳбарлари, ҳайъат аъзолари, консерватория раҳбарияти ва бошқалар ўзаро фикр алмашибади, ижрочилик масалалари борасида маърузалар тингланди. Фестивал голибтарини тақдирлаш маросими ҳамда гала-концерт

Тадбир

консерватория залида бўлиб ўтди. Ҳайъат аъзолари хуносига кўра, Риштон туманидан 21-, Чирчик, шахридаги 7-болалар мусики ва санъат мактаблари ансамбллари, Тошкентдаги республика ихтисосластирилган санъат мактаби оркестири, Гулистан шаҳар 1-болалар мусики ва санъат мактаби ва Андижон вилояти 7-максус мусики мактаб интернатининг "Шодиёна" оркестрлари I даражали диплом, кубок ҳамда совғалар билан тақдирланди. Иккичи ва учинчи ўринни эгаллаган жамоаларга фестивалнинг II, III даражали дипломлари ва совғалар топширилди.

Шунингдек, "Санъат ўйлидаги фидойилиги", "Фестивал кашфиёт" каби номинациялар бўйича санъат фунчаларининг устозлари О.Эгамкулов (Жиззах), С.Ким (Хоразм), Ҳ.Ақрамова (Андижон), Д.Алимова (Фарғона) ҳамда "Фарҳод" маданият ўйнинг "Ниҳол" ўзбек ҳалқ чолгулари оркестири, Глиэр номидаги лицей ўкувчisi Жавоҳир Абдурашидов ва бошқалар махсус диплом ва совғалар билан тақдирландилар.

Ҳалқaro миёқса ўтказилган мазкур фестивал, юртимиз мусики маданияти ривожига хисса кўшиб-гина қолмай, ҳалқлар ўтасида дўстлик алоқаларини янада мустаҳкамлашга, миллий чолгу ижрочилиги борасида тажриба алмашибадига, шу билан бирга, ёш авлоднинг ҳалқ чолгулари оркестири, Ватан мұхаббатини мусики орқали сингдиришига хизмат қиласи, деб ўйлаймиз.

Гулчехра ДОНИЁРОВА,
консерватория магистранти

Бошланиши биринчи саҳифада.

— Албатта, ўнг кўлингиздан ажраган ўша машъум кунни ҳам унтулгасиз...

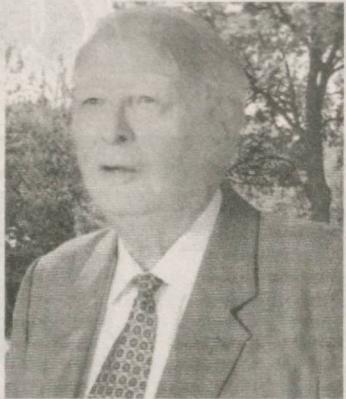
— 1945 йилнинг 9 апрели тушлик вақти эди. Кўкисдан келиб тушган душман снаряди миномётни ишдан кичарди, ўқчимиз ҳалоғ булди, — деди. Анвар ака ўнг кўлиниң кесилган жойини силаған. — Кўлимнинг бармоқларини йирик мина парчаси юлиб кетди. Ох-виймийн эшитган дўстим ёнимга ўгуриб келди. Гимнастёркамнинг ўнг кўлини тирсакка йиртиб ярадор кўлимини бояглай бошлади, бинт етмади. Шимимнинг орка чўнтағидан шахсий тиббийт пакетчами оламан десам, чўнтағим титилиб, йиртилиб кетган, қон оқяпти, ўнг обғимнинг сонини ва гўштади жойини оскоқла ўйиб юбориби. Шу куни ёла доспителалининг жарроҳлик столига ётқизиши. Қўзимда шашқатор ёш билан врачга ялиниб-ёлвордим: "Хали жуда ўшман, кўлими кессангиз, ҳеч иш қиолмайман. Кесмангиз", дедим.

Врач менга тикилиб қаради, ярадор

рининг кўплари жанговар чиникишдан ўтган, барчаси 18-20 ёшли йигитчалар эди.

— Тўп ва миномётлар наъраси бирор тўхтаб, автомат ва пулемётларнинг чагаки бироз сусайтан қиска фурсатли осойишта дамларда ўйдан келган учурчак хатларни ўқиб ховрудан тушардик, юрак бироз таскин топарди, — деди Анвар ака бир нугтага тикилганча. — Мудофаа кунларининг узоқ тунларда снаряд гилзалиридан ясалган "кора чироклар" шульласида ватан ҳимояси, маддие мадхияси, ота-она согинчи, бўлажак ёр тавсифи, мухаббат, шеърият ҳакида ҳам сұхбатлашар эди.

Айтиш керакки, батальон сиёсий ходимлари ҳар бир ротага 2-Украина фронтининг маҳсус газетаси "Суворовский натиск" ва унинг ўзбекча нусхаси "Суворов натиски" газеталарини кептириб туришади. Бир куни шу газетанинг 1944 йил 18 июн сонини ўқиб қолдим. Унда Абулла Каҳорнинг "Марх ва сеп" деган ҳикояси бошлиған экан. Ҳикоянинг мазмуни кўйидагича эди. Шахринисо деган қиз фронтдаги севгилиси — пулемётчи Шералига хат ёзар экан, шарт кўяди:

9 май — Хотира ва қадрлаш куни

дан тирқираб ёш чиқди. Мен ҳар сафар падари бузурковимга, онаизоримга хат ўйллаганимда "Софлигимни, омонлигимни Яраттандан сўраб дуода бўлиб туринглар", деб илтихода бўлдим. Балки уларнинг дуолари мени омон сақлагандир. Аммо қандан-қанча мен каби ёш йигитлар

қандай довюрак жангчининг ажал олдида юраги увишиади...

Анвар ака билан яна анча сұхбатлашдик. Юртимиздаги ўзгиришлардан беҳад хурсанд эканлигини таъкидлар экан:

— Бугуннинг ўшларига ҳавасим келади. Уларнинг ютуғи нимада биласизми, уларда бир неча тил билши имкони бор. Масалан, неварамах Махсума япон тили бўйича мутахассис. Якинда грант ютиб, Японияда бир ой бўлиб қайди. Фаррухбек ва Сайдек эса Хитой тилини яшилди. Хатто Фаррухбек апрел ойининг охириларида Хитойнинг Пекин шахрига бориб семинарда қатнашди. Ўз соҳаси бўйича хитой ва инглиз тилида маърузалари билан қатнашди. Яна бугуннинг болалари ўз ишига жуда пишик, саволлари бўйрон, уруш ва урушдан кейинги давр болаларининг кўзидағи мунг эмас, қатъяш бор, шиҳозат бор уларнинг кўзларида. Биласизми, мендан утрашувларда, тадбирларда умрингизни қандай ўтказдингиз, деб сўрашади. Етимиш йил бир кўя ва яна шунчак йил кулоқда эшитув аппарати билан китоблар ёздим, ёш талабарларни тингладид, куролдо дўстларимга доимо тираг бўлдим. Менинг ҳаётга бўлган мухаббатим, барча қийинчиликларни ёнгилди. Иштирокчанинг охирини ўтказдингиз, деб сўрашади.

Мазкур тасвирий асар билан таниша туриб, бу хайрли иш муаллифи ким экан, дега кириқан бўлсангиз керак. Юртимиздаги инсоний қадрятларни зиёзлаш ва бойитишга ўз умранини баҳишида этаётган фидойи инсонлар кўпчиликни ташкил қилди. Ана шундай савоб, эзгу ишларни кўнглига туркан, тиниб-тинчимас олим Билол Аминовни "Ватан — юрдаги жавохир", "Шарқона бозор фазилатлари", "Мангу хотира" номли китоблари, рисолалари ва "Тошкентнинг ўн икки дарвозаси" деб номланган туркум маколалари орқали жуда яхши танийисиз.

Болалигимда уруш ҳақидаги кинонларни жуда кўп кўрганман. Урушда ҳақиқонларни кўрсатган йигит ва қизлар ҳақидаги китобларни жуда кўп ўқиганман. Шунинг учунни, урушда иштирок этган ҳамортларим мен учун ҳақиқий ҳақиқонларни хисобланади. Касбим тақозаси билан жуда кўп уруш фахрийлари билан сұхбатлашдим, утрашдим, макалалар ёздим. Аммо мен утраштаган фидойи инсонлар ичидаги Анвар ака Шомақсуводдех, ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оппоқ оқарган, салкам бир асрни қаритган домла Анвар Шомақсуводнинг ҳаёт йўли ўқиган асарларни ичидаги энг яхши асар бўлди. Қайсири донишмандайтганни: "Фидойи қишилар бизга қўйишиларни ўзини ўтказдиган бўлди. Улар ҳаётни севадиган самимий, соғқалб ғасонин кўйдадим. Тўксон ўшга кириб сочларни оп

Эркин САМАНДАР

ЮРАГИМДАИ СУРАПЛАР

ТОНГ ҚАДАР БЕГУБОР...

Менинг юрагимда бордир сувратлар, Аксари чизилган шуъалалар билан. Балки ишк сувратни тумни ё сахар Онам чизгандирлар аллалар билан.

Тонг қадар бегубор алла суврати, Бешик бўёқлари бермиси унга ранг. Уша сувратдан деб билинг, башарти Отилса қалбимдан сабухий оҳанг.

Менинг юрагимда бордир сувратлар, Чизилган чақмоқнинг ёлқини билан. Болалик чогимда тумни ё сахар Чизилган ўқларнинг чақини билан.

Куядай қоп-қора уруш суврати, Заминнинг дудлари бермиси унга ранг. Уша сувратдан деб билинг, башарти Отилса қалбимдан андухий оҳанг.

Менинг юрагимда бордир сувратлар, Чизилган висоллининг титроғи билан. Уйда жам нозли тун, юлдузи сахар Ва оқ гул — шабнами япроғи билан.

Мұхаббат ТУРОБОВА

Онам мени кўзлари эшикда тўрт бўлиб кутарди. Онамни кўрмаганима ўн кун бўлиби. Шамолдек фир-ғир ўтади-я ой-кунлар. Соғиндим, нурли чехралари кўзим олди. Кўргим келиб, шошиб колдидим. Апил-тапил кийина бошладим. Ёлғизгина укам бевақт вафот этиб кетач, онам фарзанд додигин кўтара олмади. Кон босими ошди, нафаси киса бошлади, юраклари тез-тез санчади. Естиклиарнинг ёндида бир халта дори-дармон турди. Укамнинг бева колган хотини икки боласи билан онам хузурида туришади. Келин касалхона ошхонасида ишлайди, икки бола мактабни кетади. Кун бўйи-онам ёлғиз қолиб укам билан «гаплашаверади, гаплашаверади», хәллан бағрига босиб, армони кўншлари оқаверади, оқаверади. Тогдек сунчигидан айрилиб, оғир кунларга қолган онам кунларини ёч кимга роғимдай.

Кири борганимда кувониб кетганларини кўрсангиз эди. Кучоқлаб бағримга босдим. Онамнинг елкалари кичрайиб, бўй-бастлари чўкиб бораётганди. Ичимда «ох!» дедим, юрагим шигиллаб, хавотир билан кўзларига тикилдим.

— Ойи, тузукмисиз? Соғлигингиз яхшими? Яхши ўтирибсизми?

— Ҳа, болам-а, соглигим нима бўларди? Кўриб турганингдай, Худога шукур, болам. Ўтири, болам, ўтири, ўзиннин тинчмисан, болаларинг омон-эсноми, кўёвимнинг ишлари яхшими? Уша санинг бosh эзган, кўп силтала, кўпол гапирига, меҳр-окибат кўрсатти. Кўёвим тилла одам. Илм кетидан кетганини кадрига ет.

— Вой, ойжоним-е, хўй, шўнчай қиласман.

“Ўтганларнинг охиратин обод қислин...”, деб узундан узоқ фотиха ўқиб, дуолар қилгач, онам чойнакни олиб ошхона томон юра бошладилар.

— Менга беринг, сиз ўтиринг, ўзим дамлаб келаман чойни, менга беринг, — дейман кетларидан юра бошлайман, лекин ойим күлоқ солмайдилар.

— Э, ўтирангчи, — деб юра берадилар.

Зум ўтмай бир кўлида иссик чой, бир кўлида ликобчада узум билан айвонга чиқадилар. Мен ошхонадан нон ва пиёлларни олиб келаман. Она-бала мирикиб чой ичиб, ярашиб узоқ сухбатлашиб ўтирамиз.

— Шанба куни соат ўн иккода ота-оналар маҳлиси бўлади, ойи, шанбада, — деди мактабдан қайтган Даврон.

— Ишда бўламан-ку, боромайман, — деди онаси беларвонлик билан.

У лиҳзо билин дадасига қаради.

— З-синғга ҳам маҳлиси, бошимни қотирма, — деди дадаси телевизордан кўз узмай.

— Узот урушади, — қовоғи солинди Давроннинг.

— Майли болам, ман бораман мажлисингиз, — дедим набирамни юнатиб.

Эртаси кун отландим. Бел оғриғи, оёқ оғриғи кўйнагани учун секин-секин юраманда, барвақтрок ўйла чиқдим. Кетяпман, хаво мусаффи, тоза, ёкимли тулоди. Кўчалар кенг, равон, озода, кўп қавати иморатлар тартиб берип курилган. Мактаб ўйимиздан учналик узоқмас.

Асфалт ётқизилган тен-текис йўлдан боряпману кўзим кувнайди. Йўлнинг ўнг томонига панжара тортилган. Ичкари томони мактаб ҳовлиси. Булут кўқисига боз кўйган тераклар, кайнотлар, чинорлар майн эсанг шамолда шо-вуллаб худи қараскар чалгандек, елкага елканни тирад турган каби туюлади. Кўчанинг ўнг томонида қатор-қатор енгил машиналар саф тортган. Булаҳ ҳаровон ҳаёт белгиси. Кўчанинг озодалиги, равонлигини кўриб баҳри дилим очилиб кетди. Ҳаётимиз фаровон, турмушимиз обод, осмонимиз мусаффи, тинч ва осуда кунлар учун шукроналар айтиб йўлда давом этялман.

Лекин буни қарангки, мактаб рўпарасида икки гарах ораглигиди бад-бўй хид таратид тўкинида ўкоми тўпланиб, устини пашашо чишин коплаб ётарди. Турни қолдим. Бефарқ ўтиб кетолмадим. Вой тавба, бу нима! Бир оёғи синган стул, усти кўйиб тушган хонтахта, банди узилган челак, ўйинчоқлар... санайверсанг,

БЕНИК

эҳ-хе, нималар йўқ бу ерда. Ўйлайман, шу стулнинг синган оёғини иккита мих билан мустимаҳкам қўлса бўлади-ку, хонтахтанинг кўчган панерини елимлаб, нимранг бўёқ суртса, яна қанча ишлатса бўлади... бу энди биз — кексанар фиқри-да...

Хайрлашдим... Илтиҳо ва маъюслик билан, фамгинлик ва ноҷорлик билан бояқиб турган кўзлари ҳамон кўз олдимда, ҳамон соғинч билан юрагимни эзади, ўзимни кечира олмайман, руҳан оғир тушунлика қоламан.

...Мана, энди иш ҳам, онам ҳам йўқ. Болаларим оиласи, бола-чакалини бўлиб кетишган. Мени эса ўша хотиралар тарқ этмайди, худди онам сингари кўзларим эшикда...

ибормайди. Бешик фарзандлар камоли, соглиб ўсиши, озода ётиши учун бебахо бойлик. Унинг бағри онапарнинг армонли, орзули, кўй-кўшикли, севги-вафоли, пок ниятили, садокат ва иффати аллалари билан тик тўла. Асрор аллалар оҳангига ўнгочларига момоланинг дуолари канотида сингиб кетган. Шунинг учун ҳам халиқимиз уни табарук билди арабайлади. У минг йиллардан бери авлоддан авлодга ўтиб келётган халиқимизнинг миллий қадриятларидан хисобланади. Битта бешик ўнлаб ўғил-қизларни, набиарларни катта килиб оёқка турғизди. Оналар гўдагини қанчалар ардоклаб, эҳтималб мөхру мұхаббат билан ўтираси, унинг бешигини ҳам шундай эҳтиётлаб келишган. Бешигу болида тарзи билди беъзотларни.

Бир кўнглим, уни хозир балчиқ ичидан ювиб, тозалаб олгим келди, гарчи болаларимни катта килиб тўла. Асрор аллалар оҳангига ўнгочларига мажлисдан кечга-га килипман, кўнглимнида беъзотларни.

Лойга ботиб ётган бешика қараб дилим вайрон бўлди, ачинидим, афсус билан хўрсингидим. Кўнглим гаш бўлни, қадамларим оғирлашиб нағириб ўқийдиган 3-синғга — ота-оналар мажлисига кириб боряпман-у ҳаёлимда балчиқи келиб ўтиб кетди. Ҳаёлимда шириндан шакар, азиз бир гўдак унда хору зор бўлиб оёқ остида ётгандек тукоди. Уз ҳаёлимдан ўзим кўркаб кетдим. Ким? Кайси бешика бешигини обчиқиб шу жойга ўлоктириди. Кайнотимизни Жасура ола ёдимга тушди. Торгина уч хоналик домда эри, икки ўғил, келинлар, бир этак набиарлар билан яшашади. Бирор марта ҳаётидан нолиганини билан дахлиздаги сандик устига тахлаб кўйилган ўрин-кўрпалир устида турган бешика кўзингиз тушади. Шунда негадир дилингиз ёришиб, кўнгиллар равшан тортади. Ҳа, ўзимизнинг бешик! Менга қолса, бешикни «яҳши ният макони» деб номлаган бўлариди. Мукаррам опанинг ўйида ҳам унгиг тўрида тахмон тагиди опник шохи ёлғилан бешик нур таратид турди. Ҳозир ўғил-қизлари вояға ётган бўлса-да, яҳши ният элчиши бешик ёч кимга ҳалакит бермайди. Ортиқа деб четроқка ҳам суримайди. Ўзбек бор-ки, ўйида бешик бўлади. Ахир кимсан, болажон халиқиз, ёч ким уни ташлаб

М.ТУРОБОВА Тошкент шаҳрида түғилган. ЎзМУнинг филология факултетини тамомлаган. “Кумуш томчилар”, “Оқ гуллар”, “Баҳор элчиси”, “Мехрим меваси” сингари шеърий ва ҳикоялар тўплами чоп этилган.

Хазина — нурли бўстоним, Дури сен, роҳати жоним, Уйимга келса меҳмоним, Ўзинг серилтижо, лазги.

Юрарман мақтовинг сўйлаб. Ўзингдек мавжилини, қайнати, Яшаргайман яна ўйнаб, Қариб бўлсан адо, лазги.

ИККИ ҲОЛАТ

Икки тоифага бўлинниш башар, Бор эруп яшашининг иккя маъноси. Бу дунё ичидан икки дунё ўшар: Ошиқлар ва ишқисизлар дунёси. Биринчи дунёда тўрт фасл кўркам, Тўрт фасл одамнинг ишқидар ҳамдами.

БИР ГУЛ

Бог тўрида битта гул бордир, Битта гулга дилим хумордир. Имо қиласи менга лутф этиб, Кетолмайман ёнидан ўтиб. Ўтираман қошида ҳар кеч, Жамолига тўёлмайман ёч. Сенинг ҳамдаминг не, билолмадим ёч ҳам Иккичи дунёнинг одами?

БИР ГУЛ

Бог тўрида битта гул бордир, Битта гулга дилим хумордир. Имо қиласи менга лутф этиб, Кетолмайман ёнидан ўтиб. Ўтираман қошида ҳар кеч, Жамолига тўёлмайман ёч. Сенинг ҳамдаминг не, билолмадим ёч ҳам Иккичи дунёнинг одами?

О.САМАНДАР 1935 йилда түғилган. Урганч давлат педагогика институтининг (ҳозирги УрДУ) филология факултетида таҳсил олган. Адабининг “Аму жисолари”, “Дунёнине ўшлиги” каби ўйигримадан ортиқ шебрӣ тўплами, “Даресини ўйқотган қурғоқ”, “Танги қудуги”, “Султон Жалолиддин”, “Аждодлар қиличи” номли қатор роман ва драматик асарлари китобхонларга яхши таниш.

Ҳаётӣ қатралар

Гапимиз, дарду хасратимиз тұғамайди. Оддиги нон-чой, қанчалар лаззат, қанчалар хузур-халоват, роҳат берадиганин кейин, орадан йиллар ўтгач, дилдан хис этаман. Ҳанийди ўша хузур, ўша ширин дийдор яна бир марта келса-чи. Ҳурсинаман, ағсуслар чекаман, кўмайман, лекин тополмайман.

Онам узум емадилар. «Босим ўлгурга тўғри келмас экан!» — деб ликобчани нари сурдилар. Карасам, нонни чойга ботириб юмаштириб ёяптилар. Бир кунлик дардорлашу онамни анчагина тетикишларигандай, кўзлари нурланиб, дили ёришиб ўтиради. Бундан хурсанд будум. Кун пешиндан оқаш кетишига отлансан: «Бул гўн ётгай қола кол, болам!», — дедилар ялиниб. Ёлғизлик онамни зериктириб юборганди. Онам одамлар билан гавзум, гавзум ҳаёта, одамлар даврасида яйрар яшаган аёл эди-да.

— Вой, ойжоним, саҳардан ишга бораман, кўвингизни институтга, Бобурхон билан Саидани мактаба кузатаман. Эрталаб питир-питир қилиб, шошиб қоламиз.

— Кейинги келишимда албатта, ўнингизда қоламан, ойжоним, — деб иотган бўламан. Онам ишониб майнинг гилемдиларидан. Кейин мәъюслинг ербоди. Бир кадам олдга юридила, ёзида юнга ён жуда яхин турардик. Онам ишониб майнинг гилемдиларидан. Ўзларидан ўтиб ўтилди. Арип бўй, мастана ялини, Сув шиддирар — ўйгонар қўшиқ. Шафтолилар гуллабар қўрмиз, Боларилар изҳор айлар ишк.

Нур ўлқада қизир тантана, Қозонларда қайнар сумаляк. Мусичалар кукулар яна, Ажаб кўйга ташланар фалак.

Холиқназар ОЛИШ

МУҚАДДАС СЎЗ

Бу сўнинг мазмуни кўк каби чексиз, Қадри төғ-төғ олтин билан баробар.

Кайси сўз у конотида тен дегисиз, Бас келмас унга мол, давлат, сийм зар, Шубҳасиз, Ватан! Ватан!

“В” ҳарфиди — вафо, имон мужассам, “А” ҳарфда — адолат ёлқини порлар, “Т” ҳарфиди — тинчлик, осудалик жам, “А” ҳарфда — асрлар шавкати чорлар, “Н” ҳарфиди — нуру нусрат жамулжам.

Кейин... мажлис түғур-тугамас ортга шошилдим. Аммо бешик йўқ эди...

М.ТУРОБОВА Тошкент шаҳрида түғилган. ЎзМУнинг филология факултетини тамомлаган. “Зангори овоза”, “Ёруғ кунлар”, “Үйғоқ сукунат”, “Тун товуши”, “Тўйгулар ранги”, “Күш пати” сингари шеърий тўпламлари чоп этилган.

КУНДУЗИ ЮЛДУЗНИ КЎРАРДИ...

“Машинага чиқишдан олдин онам мен билан бағри гирён бўлиб хайрлаши. Бир пайт қарасам, қуюқ чанг ичиди икки кўлини олд томонга чўзганча, машина орқасидан йиглаб чопиб келянти. Оёғидаги калиши тушиб қолган бўлса керак, ялангоёқ эди. Машинанинг кетидан чопиб, этиб бўлармиди? Салдан сўнг у кўлларини мен томонга чўзганча чанг-тўзон орасида қолиб кетди”.

Уруш даври манзараси... Бу тасвир бирор ёзувчининг асаридан олинганд бадий тўқума эмас, балки ҳайт-мамот шунгига сафарбар этилган ўн минглаб ўғлонларнинг шурида мухланиб қолган оловли хотирапардан бор лавха.

Орадан ярим асрдан кўпроқ вакт ўтиб, душманга қарши елкама-елка курашган сафдошлари ёдни хотирапасида қайта жоналантирган жангчининг изтироблари, кўз ёшлати тўйилган китоб юкоридаги каби тасвирлар билан бошланади.

1942 йил июлида урушга отланган юртшошларимиз оравида 20 яшар Матекуб исмли йигит ҳам бор эди.

Кейинчалик элликдан зиёд илмий-адабий китоблари билан адабиётимиз ривожига муносиб кисса кўшган академик, Ўзбекистон Республикаси фан арбоби, филология фанлари доктори, профессор Матекуб Кўшхонов уруш йиллари хотирапарини “Тепки босилди”, “Алам”, “Юрак дарди” каби асарларига муҳрлади. “Еш китобхонларга боболарининг аччиқ қисматини яна бир бор эслатиш, уруш деб атальмиш қабохатнинг накдар оғир, нақдар даҳшатли эканини яна бир гал қайд этиши, шу йўл билан инсонни бир дақиқага бўлса ҳам ундан узоқ бўлиши ундаш” максади олимни кўлига қалам олишига ундалган.

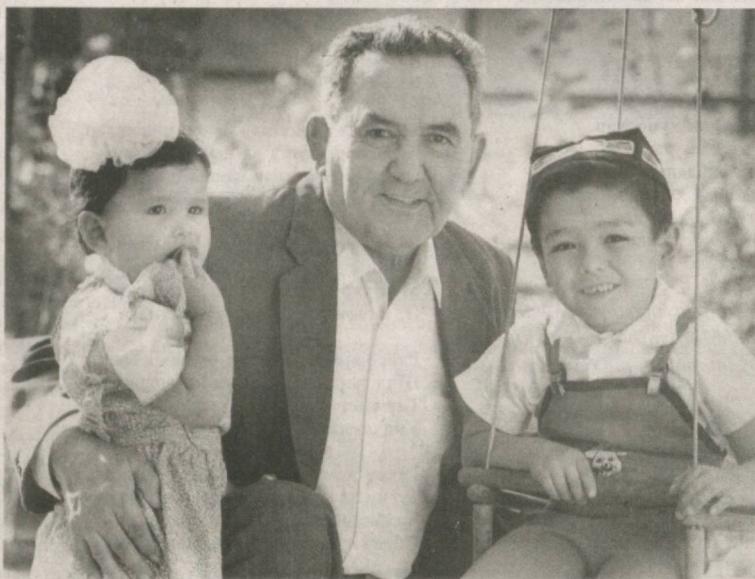
Ўзбек йигитининг мерган-снайпер бўлиб, ўнлаб сафдошларини ўлимдан саклаб қолганини бугун фахр билан эслаймиз. Душман снайперлари бор шўттарган тирик жонни отиб қултатеётган бир пайтда, уларни даф қилиш фоят мурракаб ва жангвор газифа бўлган. Кишининг изгирилни совуғида хафталап пистирмада пойлаб ётиш, соатлаб кўз узмай бир нуктага тикилиши кишидан сабр-матонати, ақли, шуруни ишга солиб, сергаклик билан ҳаракат қилишини талаб этади.

Муаллиф йиглаб ёзган, рафиқаси эса йиглаб қоғозга тушуриган уруш хотирапарни олимнинг излари қолган хонадонда унинг оила аъзолари билан сухбатда даврон этитиридик.

— Аяжон, домла урушга боргунча ҳам “мерган” деб ном чиқарган экан. Кундузи юлдузни кўрарди, дейишида у киши ҳақида.

Рахимахон ая кулиб қўяди ва шундай дейди:

— Ҳа, у киши мерганликка қизикканни учун болаликдан ота-онаси ов милтиги олиб беришган. Улар ўғилларини

мақоламда батафсил ёзганман... 70-йиллар ўртасида отам мени Россиянинг бир неча шаҳарларига олиб борди. Лекин кўпроқ у кишининг иккинчи жаҳон урушида жанг қилган жойларida бўлдик... “Худди дўзахнинг ўзи эди”, деб хотирларидан отам жанг қилган жойларни кўрсатиб. Шу дўзах ичидан у мерганлик вазифасини ўтаган, 67 нафар фашист снайперини йўқ қилган. Отам менга бир воқеани айтиб берганди. Иккинчи жаҳон уруши тугаш арафасида улар штабдан хабар кутишади, 1945 йил 9 май куни Бер-

лин шахри қўлга олинди, деган хабар келади. Аскару зотилар хурсандиликдан осмонга ўки тугагучча автоматлардан, тўпкончалардан тинимисиз ўз узади. Бирордан кейин душман дивизияси асир олингани, асирларни белгиланган манзилга олиб бориши учун куролланган аскарлар юборилиши буюрилади. Шунда аскарлар ўқдорисиз куроллар билан асирларни кузатиб боришиган экан.

Отам яна бир воқеани айтиб берганди. Кечкурун чодир ичиди кимдир чой ичib, кимдир ўйига хат ёзиб ўтиришади.

9 май — Хотира ва қадрлаш куни

ган. Отам қандайдир иш билан чодирдан чиқиб, чамаси 50-60 метр юрганда чодирга оғир артиллерия снаряди тушшиб портлайди. Палаткаданном-нишон қолмайди. Аскарларининг таналари тилка-пора бўлиб кетади. Бу фохеани айтиб бериб, отам шундайдеганди: «Шу воқеаларни эслаб қандай йигламайсан киши. Шунча йўл ёнма-ён, елкама-елка курашиб, бирга ётиб, бирга туриб юрган куролло дўстларининг бир соңида йўқ бўлиб кетса?»

Уруш воқеаларни кишини даҳшатга солади. Бироқ мана шу даҳшатлар ичиди ҳам жангчилар орасида китоб, газета ўқишига хоҳи сизганинлар, улардан маънавий озука оли билгандар кўп бўлган. Улардан бирни Матекуб Кўшхонов экан.

У кишининг ўқишига ҳаваси жуда баланд бўлган, дастлабкай пайтларда рус тилини пухта билмасда-да, китоб ва газеталарни сафдошларига овоз чиқариб ўқиб бераркан, — дейди Раҳима ая.

Устоз М.Кўшхонов “Алам” номли китобида шундай ўзиди: “Кўума ҳарбий дўйондан одеколон олиб, тўкиб ташларидан-да, идишда қуруқ сиёҳни эритиб, ёрочдан оғизга тикин ясаб олардим. Оддий перо илинадиган ручкани унга ботириб, ҳарбий блокнотларга фронт таассуротларимни ёзиша киришардим. Улардан бъозларни ҳанузгача сақланган”.

Дарҳакиқат, уруш йилларида бу итилиш кейинчалик илим йўлидан узлукисиз изланишларга уланди. Гарчи урушдан кейин ҳам ҳаётнинг аччиқ зарбаларига дуч келган бўлса-да, олим сабр ва матонат билан танлаган йўлидан қайтади. М.Кўшхоновнинг илмий-адабий мероси, фаолияти бугун унинг кўплаб шогирларни учун ҳам илмий, ҳам ҳаётий сабр, ибрат мактабидир.

Атоқли олим Матекуб Кўшхонов хонадонидан узоклашар эканман, Раҳима ая ва Кудрат акадан бу азиз инсон ҳақидаги хотирапарни яна тинглаш ва бу ҳақда, албатта, батафсил ёзиш кераклигини хис этдим.

Нилуфар НАМОЗОВА

Шеърият бу шоир — ижодкор таржима ҳоли, қалб силсилаларининг кўзгуси. Ҳар бир ёрқин истеъод соҳиби қисматига хос бу жараённи Ўзбекистон ҳалқ шоири Иқбол

Мирзо ижодида ҳам яққол кўриш мумкин. Бироқ шоирининг сўнгти йилларда чоп этилган “Агар жаннат кўкда бўлса...”, “Айттил, дўстим, нима қилдик Ватан учун!?” номли тўпламларida ёрқин намоён бўлган ижтимоий пафос жилолари ҳозирча танқидчиликда етарли баҳосини олгани йўқ.

Буинолар қайдан бино бўлди экан? Ким боболар қаддин расо қилди экан? Нечук бизни бутун дунё билди экан? ... Тафаккурнинг хурлигига ведир сабаб? Озодлик ҳам, ободлик ҳам ўзи келмас, Ойдан тушган эмас, кўкдан тушган эмас.

Шеър адогида шоирининг ўзи кўйган саволларга берган узил-кесил жавоби шу: булаар “Шилоатнинг, жасоратнинг маҳсули; Улуғ

ўз эркини кўлдан берган кезлари не-не балоларни бошдан кечирган — ўзи пахта экиб, оқлик ахтари бору зор бўлган кунларини эса олади. Ниҳоят қадрон ерида қадр топганидан шоир чексиз кувончичади.

Тўпламдаги Самарқанд туркумига кирган шевълар маҳсус таҳлил, талқинларни тақозо этади. Самарқанди кезгандан, шоир айтмоқчи, ҳар бир одамни ахид бир ҳол асир этади — кимдир кафтини елкасига кўйтгандек бўлаверади, боз устига киши бир сирли нигоннинг илик тафтини бот-бот хис этаверади. Бу не ҳол? Шоир бу хусусда ўз таҳминларини айтиб туриб, шу шаҳарда умри кечгандек ёки мангу кўним топган табаррук зотлар номини бирма-бир тилга олади, ниҳоят шеърни шундай сатрлар билан якунлади:

Адабий жараён

Шоирининг кейинги икки китобидан бундай шевъларни яна кўплаб келтириб мумкин. Кизик, айниқса, ...“Ватан учун!” тўпламида тарихий мавзудаги битикларининг аксарияти кишини ўйга толдидраган, калбларга түғен соладиган шевъларидан.

Шу тарих, сирли нигон сирлилигига қолади, шеър сизу бизни ўлашга, бosh котиришга ундаиди. Кейинги шевъларда ҳам шундай туганмас сирли руҳий жараённи сўнглиларига ишора сатрлар бисёр. Жумладан, “Буюк ишак йўли” шеъри ҳам интиҳоси йўқ жараён тавсифи билан якунланади:

Вале Буюк карвоннинг юмуши биттани йўқ, Ҳануз йўллалди, ҳануз манзилга етгани йўқ...

Туркумда тарихий шахслар билан боғлиқ шундай поэтик лавъжалар борки, гарчи шоир тасавvuri маҳсуси бўлса-да, уларни ҳаётда айнан бўлиб ўтган воқеадек қабул килингандек. “Расадхона. Улугбек юлдузи” шеъридаги ушбу сатрлар бу фикрнинг ёрқин бир исботи:

Бибихоним кучиб кичик Мирзони Бобонгиз дунёни олди, дегандир. Эркала бўрсатиб ўтилган сизга қўйлигидан кечгандек ўй-мушоҳадаларни ҳаётда бермоги шубҳасиз:

Йигил, бирлаш, бир тан, бир жон бўл, элим, Сабокларни коғий зарбур замонининг. Сенинг сармоянгдир тажриба, билим, Сен ҳам соҳиби бўл давру давроннинг!

Қалб қаъридан отилиб чиқсан бундай эзгу ният, ўтинч, самими илтижолар, аминизки, албатта, ижобат бўлгай. Манзумадаги ижтимоий пафоснинг кучи, сири, жозигаси шунда.

Шоирият бу ижтимоий мотивлар билан йўғирилган шевъларидан, хусусан, тарихий мавзуга оид туркумда тобора эпик тафкурга мойилини кучайиб бораётганлиги яққол кўринмоқда. “Ўтинг” манзумаси буни яна бир карра тасдиклайди.

Манзумада ибтиоддан то шу кунга қадар шавкатли аждодлар тарихидаги ҳам кишида фарҳ-иiftixor хиссисини йўғатодиган шонли саҳифалар, буюк алломаларнинг башарий тададунига кўшган бекиёс хиссаси, ҳам қалбини ўтайдиган ўйқотишлар, ўзаро ички низоларнинг мудхиш оқибатлари ҳақида сўз боради... Йўқ, улар ҳақида шунчак сўзланимайди, хикоя қилинмайди, одамни — шеърхонни ларзаг соладиган, ўйга толдидраган оловли сатрлар оғушига фарқ этади.

“Ўтинг”ни ўқиб тутагат экансиз, бир кутлуг замонида, сиз убун бекиёс имкониятлар эшигига очилган, қадим буюк улусининг борзу орзули рўёбга чиқаётган бир паллада яшаётганингиздан бениҳоя куонасиз. Асар поёнидаги ўша бобокалонимиз — тарихи отасининг боз ҳаракомони тилидан айтилган манзумаси буни яна бир карра тасдиклайди.

Манзумада ибтиоддан то шу кунга қадар шавкатли аждодлар тарихидаги ҳам кишида фарҳ-иiftixor хиссисини йўғатодиган шонли саҳифалар, буюк алломаларнинг башарий тададунига кўшган бекиёс хиссаси, ҳам қалбини ўтайдиган ўйқотишлар, ўзаро ички низоларнинг мудхиш оқибатлари ҳақида сўз боради... Йўқ, улар ҳақида шунчак сўзланимайди, хикоя қилинмайди, одамни — шеърхонни ларзаг соладиган, ўйга толдидраган оловли сатрлар оғушига фарқ этади.

“Ўтинг”ни ўқиб тутагат экансиз, бир кутлуг замонида, сиз убун бекиёс имкониятлар эшигига очилган, қадим буюк улусининг борзу орзули рўёбга чиқаётган бир паллада яшаётганингиздан бениҳоя куонасиз. Асар поёнидаги ўша бобокалонимиз — тарихи отасининг боз ҳаракомони тилидан айтилган манзумаси буни яна бир карра тасдиклайди.

Манзумада ибтиоддан то шу кунга қадар шавкатли аждодлар тарихидаги ҳам кишида фарҳ-иiftixor хиссисини йўғатодиган шонли саҳифалар, буюк алломаларнинг башарий тададунига кўшган бекиёс хиссаси, ҳам қалбини ўтайдиган ўйқотишлар, ўзаро ички низоларнинг мудхиш оқибатлари ҳақида сўз боради... Йўқ, улар ҳақида шунчак сўзланимайди, хикоя қилинмайди, одамни — шеърхонни ларзаг соладиган, ўйга толдидраган оловли сатрлар оғушига фарқ этади.

“Ўтинг”ни ўқиб тутагат экансиз, бир кутлуг замонида, сиз убун бекиёс имкониятлар эшигига очилган, қадим буюк улусининг борзу орзули рўёбга чиқаётган бир паллада яшаётганингиздан бениҳоя куонасиз. Асар поёнидаги ўша бобокалонимиз — тарихи отасининг боз ҳаракомони тилидан айтилган манзумаси буни яна бир карра тасдиклайди.

“Ўтинг”ни ўқиб тутагат экансиз, бир кутлуг замонида, сиз убун бекиёс имкониятлар эшигига очилган, қадим буюк улусининг борзу орзули рўёбга чиқаётган бир паллада яшаётганингиздан бениҳоя куонасиз. Асар поёнидаги ўша бобокалонимиз — тарихи отасининг боз ҳаракомони тилидан айтилган манзумаси буни яна бир карра тасдиклайди.

“Ўтинг”ни ўқиб тутагат экансиз, бир кутлуг замонида, сиз убун бекиёс имкониятлар эшигига очилган, қадим буюк улусининг борзу орзули рўёбга чиқаётган бир паллада яшаётганингиздан бениҳоя куонасиз. Асар поёнидаг

